

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznaniła se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
„ pol leta . 1 fl. 50 k.
„ „ „ . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
„ pol leta . 1 fl. 30 k.
„ „ „ . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjižaru Novaku na
velikem trgu za 5 k.

Štv. 6.

V Mariboru 6. februarja 1868.

Tečaj II.

Gibanje načela narodnosti posebno z ozi- rom na slovansko politiko preteklega leta.

Odgovor slovenskim dualistom.

I.

Welchen Gedanken die Zeit einmal erkoren,
Der ist gefeilt und beschworen
Und wird ewig wiedergeboren
Trotz allem Widerstreit.

Seine Feinde mühen sich ab
Mit Schlingen und Banden,
Sie machten ihn gerne zu Schanden,
Und wenn er schon längst verstanden,
Hüten sie noch sein Grab.
„Der Gedanke der Zeit“, von Herman Ling.

1822. leta je spisal Jožef Mazzini knjigo pod naslovom „la giovine Italia“ (mlada Italija), v kateri je prvokrat temeljito vprašanje postavil, čegava je Italija in kdo jej sme gospodar biti? Šla je iz roke v roko, posebno je zanimala mladino, za katero je bila prav za prav pisana. Prvikrat so se tu brala načela kakor na priliko: Radi pripoznamo, da je lombardo-beneško kraljestvo v veliko boljšem stanju, kar se administracije ali uprave, pravosodja in reda tiče, nego drugi deli naše domovine, to da gospodarji in ravnatelji vsega tega so vendar le inčci Avstrijanci, ali boljše rekoč „tedeschi“ (nemci), Italijani so poleg tega le čreda, nad katero stranjski pastirji vladajo; ljubše bi nam (namreč Mazzini-tu) bilo, ako bi bila uprava po huronski ali hotentotski, samo da bi bila domača, da bi bila italijanska! i. t. d. razvija Mazzini popolnoma odprto načela narodnosti. Trdi, da v Italiji smejo biti samo Italijani gospodarji, vse drugo mora iti vun iz dežele in „fuori i tedeschi“ je postala parola vse mladine od „faro di Messina“ noter do Brennerja. Se ve, da je vse to gibanje počasi napredovalo, kajti predno se debeli led starih tradicij razpoka in staja, potrebuje se mnogo let. Treba je vedeti, da so 1815. leta, ko so se Francozi Avstrijancem vmeknoli, po vseh italijanskih mestih od radosti z vsemi zvonovi zvonili, da so jim po vseh cerkvah „te deum laudamus“ peli in da jih je povsod neizmerna množica z nepopisnim veseljem sprejemala, posebno je bil veličasten njihov uhod v Milano. Bili so tudi podložni od začetka z Avstrijanci še naj bolj zadovoljni, ker plačevali so malo davkov in vsa druga uprava, kakor smo že rekli, bila je v celi Italiji naj boljša, akoravno absolutna; politično življenje je bilo s početka za obe strani za gospodujoče „tedeschi“ in za podložne Lahe tako rekoč idiliško in to vse tako dolgo, — da ni nenadoma že omenjena Mazzini-ova bomba med nje padla. — O veliki, mogočni Italiji se je že Dante-tu sanjalo in Macchiaveli pravi, da bi mu bile na veke blažene oči, ako bi mogel včakati in videti tistega moža, ki bi vso Italijo v eno veliko telo zjedini. Ali to so bile takrat le senjarije osamljenega globokega političnega misleca, vmrl je slavn mož 300 let poprej nego se je to vresničilo. — V tem slučaju bi človek skoraj nehote fatalist postal, ker bil je Macchiaveli v svojej dobi gotovo eden naj slavnjših mož cele Evrope, imel je že takrat tiste uzore o načelu narodnosti, kakor so jih v sedanjem času Mazzini, Gioberti, d'Azeglio in Cavour razvijali, pa je le vendar osamljen ostal, morebiti si ni niti enega prozelita pridobil, fatalist, mislimo v tej zadevi, da je vsakemu velikemu človečanskemu načelu svoj vek odločen, kterege ne more niti naj ženialnejši človek

v katero drugo stoletje poprej ali poznej prenesti. Kdo bode še dvomil o tem, da je rojstvu, razvitku in zmagi načela narodnosti 19. stoletje odločeno? Že v poprejšnjih stoletjih je to dan denes za nekatere tako strašno načelo v javnost vdarjalo, kakor postavim v velikem konciliju v Konstanci, kjer so se zbrani škofje po narodnostih razdelili, ali kakor vlada-joče načelo vendar ni moglo v nobeni državi in v nobeni deželi pred 19. vekom predreti. Kaj so bili nasledki te Mazzinitove bombe, ne bomo dalje razvijali, ker ni naša naloga tu se z Gervinus-om skušati v pisavi povestnice 19. stoletja. — Samo to moramo omeniti, da Mazzini je pri svojem vstopu v javnost samo sanjal kakor Macchiaveli o edinosti Talijanske, to da praktično mogoča in izpeljiva se mu ni ta ideja zdela. Točke razvijanja načela narodnosti so mu bile takrat: 1) osnažiti Italijo vsakega in tudi naj manjšega in naj bolj skritega tujega gospodarstva, to je bila tako rekoč „conditio sine qua non“ jegove politične agitacije in 2. ako bo mogoče pozneje še le po vseh talijanskih državah in državah republikansko vlado vpeljati. Naj poprej so se Mazzini-tove misli zaplodile v lombardo-beneškem kraljestvu in pa po Rimskem. Že so močno šumeli in bobneli valovi narodnega gibanja po vsej Italiji, že je bilo mnogo zaprtih, postreljenih in obešenih, že je Silvio Pelico prestal in opisal svoje muke v trdnjavi Spielberg, ko na enkrat abate Gioberti knjigo (bilo je 43. leta) napiše pod naslovom: il primato d'Italia (prvenstvo Italije), ki spet na novo ves italijanski svet potrese.

Gospodarske stvari.

Gospodarska dela meseca februarja.

V hiši in dvoru. Semenska žita se morajo očistiti; delo, ki je meseca januarja zaostalo, se mora dovršiti polsko orodje se mora popraviti.

V hlevih. Obrejena živina se mora dobro krmiti in opazovati, ovcam se mora pripustiti oven, če hočemo, da bodo že mesca julija vrgle mlade.

Na polju in senokošah. Struge se morajo strebti. Pepel, prst, blato in druge take stvari se se morajo zmirom po snegu trostiti; setve, ktere je mraz vzdignol, se na suhih njivah spet morajo povaljati. Če pripušča vreme in lega njive, se že ta mesec lahko začne orati, krogli grašek in oves sejati. Detelje se morajo povlačiti, kamenje po polju pobrati. Če zemlja ni zmrznjena, se lahko napusti vode na senokoše, suhe senokoše se morajo s kurnjakom ali golobnjakom pognojiti, po mokrih pa se mora potrositi apno, gips pepel ali suje.

V vrtih in sadovnjakih. V sobi se lahko že cepi, mlada drevesa se morajo presaditi, živi ploti zasaditi in popraviti. Sadovna semena se morajo posejati, iz dreves strebti mah, stara skorja odstraniti; salata, krastaveci (murke), špinaca, melone itd. se morajo v tople grede posejati.

V vinogradih in hmelnikih. Trsje, ktero je za to se mora dolj položiti in zakopati. Če hočes nove grede za hmel napraviti, moraš že zdaj zemljo za dva črevlja izkopati, in če je prst slaba, moraš drugo navoziti.

Pri ribnikih. Še moraš zmirom luknje na ledu presekovati in skrbeti, da voda dobro priteka in odteka.

Pri ulnjaku. Panji, ktere si prodal, ali ktere hočeš preseliti, se morajo ta mesec prenesti.

Log in lov. Gozd se mora iztrebiti, posekana drva se morajo odpeljati; jelševo in mecesenovo (relihovo) semje se mora nabirati. Smreke, hoje, borovje, breze se morajo posejati ali zasaditi. Smola se naj začne nabirati. Zajci se ne smejo več streljati; jazbeci, lisice in ptice roparice pa se morajo marljivo pobijati.

O gospodarstveni kurjavi.

Občno je mnenje, da za kurjavo, posebno v pečeh, izdajo več debelo cepljena drva in se trdi, da glavneje dalje gorijo, in vzdržujejo dalj časa ogenj. Res, prav imate, ako bi se kurilo v peči le za kratek čas; ali nam ni mar, ali gori v peči eno ali dve uri, naš namen je le sobo ogreti, in kolikor hitreje in z manj drvami dosežemo ta cilj, toliko zadovoljnejši smo. Ako napolnimo peč z debelimi poleni, nam bo res dolgo, n. p. 2 uri gorelo (prav za prav tlelo), v tem času pa zbeži mnogo več toplote v dimnik, kakor če bi zgorela ravno ta drva na drobno cepljena le v eni ali celo v pol uri. Z debelimi drvami zmlatimo le peč; vloživši pa drobna drva, ker imajo v razmeri več površje, pride tedaj večji del drv z zrakom v dotik, hitreje gorijo, pa tudi bolj ugrejejo peč in zrak v sobi.

Zadnjič naj omenim o tem še nekaj iz lastne skušnje. Odbrali smo si enako suha in zdrava drva za dvojico kurjavo. Zakurili smo prvi dan z drobno cepljenimi polenci, gorelo je le okolo pol ure; pa temperatura (toplota) v sobi je poskočila od $+1^{\circ}$ na $+8^{\circ}$ R. Drugi dan smo pa z debelimi kosi zakurili, gorelo je res več kot jedno uro, ali živo srebro v gorkomeru se je komej do šeste stopnje povzdignolo. Pri enakih okolščinah smo ugreli ravno tisto sobo z drobnimi drvami za $+7^{\circ}$ R., z ravno toliko debelo cepljenimi pa le $+5^{\circ}$ V.

Drva za kurjavo morajo biti tudi prav suhe.

Podčavenski.

Gospodarske drobtinice.

I.

Pogovarjal sem se s mojim prijateljem gosp. Čeričem o mnogo gospodarskih stvari, med tem tudi to, kdaj naj žita žanjejo? Rekel je, da je mnogo o žetvi skusil, ter mi sledeče navedel:

1. Kadar sta dva tretja dela žita zeleno barvo izgubila je dobro, da se žita požanjejo, kajti, on pravi, da osem dni pred navadno žetvo žanje. Naj se žanjej stebila celo blizo tal.

2. Požeta in hitro na solncu posušena žita so dosti lepša od ovih, ktera se v senci suše, zato kmetje napačno ravnaajo, ako hitro omlačena žita v svoje žitnice shranjujejo in še le kesneje čez eden ali dva meseca na solncu suše.

Obljubil mi je moj domoljubni Čeriček, da me hoče še v marsikterih drugih gospodarskih stvarih podučiti, ako ga le vboham in jegove skušnje in priporočila čast. čitateljem „Slov. Gospodarja“ naznanjam, kar mu iz srca rad storim. Zato hočem v prihodnjič pod naslovom „Gospodarske drobtinice“ v „Slov. Gospod.“ marsikaj razlagati, da željo vrlega Čeriča in drugih gospodarskega napredka želečih kmetov spolnim. Prosim tedaj slavno „vredništvo“ „Slov. Gosp.“ da rado sprejema in razglašča drobtinice, ktere bom pri iskušnjih gospodarjih nabral.

Pri sv. Jakobu v slov. gor. na Boštjanovo 1868.

Franjo Čeh, Strmski.

Pod Lipo.

Podučivni in vgodni pogovori.

Debelko in Iglič (sedita pri mizi in četejeta časnike.)

Iglič: Vrli „Primorec“ je denes prinesel neke lepe odmeve (orakeljeve jeke) ali kakor mi pravimo brumove odgovore. p. „kteri časnik nosi Slovencem že 24 let novice? No, Debelko, kaj mislite, kaj odgovarja odmev na to?

Debelko: Kaj jaz vem.

Iglič: Saj pa veste, da se pri odmevu, čuje, če več ne, zadnja beseda, tedaj tukaj „Novice“ in to je tudi odgovor. Čujte še tudi neka dalja prašanja: p. „Kteri narod ima poklic Turka naj prej popraskati, kjer ga srbi?“ „Srbi.“ — „Kaj dobijo tisti, ki na zid pritiskajo Slavene?“ „Slave ne.“ „Česa manjka tistim v glavi, ki mešajo prst v sol, mesto

da bi nam dajali čiste soli?“ „Soli.“ — Kteri tič (sokol gotovo ne) zabada v lastno meso svoj Kljun?“ „Klun“ in tako gre dalje.

Debelko: To je res dobro zloženo. Zdaj pa mi povejte, saj zmirom pravite, da vse razumete, kaj pomeni beseda omika, ali omikan, — ktero skorej vsaki dan v časnikih četejem?

Iglič: To pa je res čudno, če še Vi tega ne veste. Moj dragi omikan pomeni toliko, kakor lepo počesan, poglajen, vmit, poprek prav snažen in zatoraj tudi pravimo izobražen v onem istem pomenu, ker dobi vsaki, ki je lepo počesan in vmit, celo drugi obraz.

Debelko: Drugega tedaj ta beseda celo nič ne pomeni?

Iglič: Jaz mislim, ne!

Debelko: Tega pa Vam skorej ne verjamem.

Iglič: Kaj, tega mi ne verjamete? Dobro, tedaj pa Vam hočem dokazati, da imam prav. Ali ne pravimo omikati predivo, če je lepo počesemo in poprek izčistimo, kaj?

Debelko: To je sicer res, ali po moji slabi pameti še mora ta beseda tudi kaj drugega pomeniti, ker drugače bi vsaki bil omikan, ki je lepo počesan in vmit, to pa vendar ni.

Ljubomir (ki zdaj nastopi s Semenkom in mnogimi drugimi kmeti.) Kakor ste videli, tako in v tem času delam že mnoga leta tople grede (sparnice) in moram reči, da sem celo zadovoljen in vam tudi hočem to ob svojem času celo na tanko razložiti. opazi Igliča in Debelka zakaj pa vidva tudi nista došla na vrt?

Iglič: Ker nisva znala, da ste tamo, pa te čas sva vendar marljivo časnike prebirala.

Debelko: In se prepirala?

Ljubomir: O čem neki?

Debelko: O besedi omika. Iglič namreč trdi, da ta beseda drugega ne pomeni, kakor samo počesan, vmit, poprek snažen, kar mu jaz ne verjamem, in trdim nasproti, da še ta beseda tudi mora nekaj več pomeniti. Kaj rečete na to g. učitelj.

Semenko: Da g. Ljubomir, razložite nam to beseda, jaz moram reči, da je tudi prav ne zastopim.

Ljubomir: Dobro: Izobraženega ali omikanega imenujemo onega, kteri si je, kolikor je mogoče, potrebnih znanosti priskrbel, posebno onih, ktere v svojem stanu naj bolj potrebuje, in se tudi zna vladno obnašati.

Iglič: Čujte, Debelko! da sem tudi jaz po tem prav imel, ker po mojem mnenju, se beseda omika tukaj rabi samo v prenesenem pomenu, in jaz bi rekel, da je omikan, tudi tisti, kteri si je svoje duševne moči lepo izgladil, kaj ne g. učitelj?

Ljubomir: Nekoliko tudi naj Vaša velja g. Iglič, Vsaki izmed Vas tedaj zdaj ve, kaj pomeni omikan, zdaj pa naj bo vaša skrb, da boste vsaki v svojem stanu zadosti omikani. O čem pa smo zadnjikrat govorili?

Blagotič: O krivi politiki, o kteri ste rekli, da se tudi pravi mahiavelizem, ktero besedo prosimo, da, nam razjasnite.

Ljubomir: Dobro: Beseda mahiavelizem je izpeljana od nekega laškega učenega politikarja, kteri je živel pred tristo leti v Florenciji in se imenoval Machiaveli. Ta mož je med drugimi učenimi deli tudi spisal neko knjigo „Il principe“ t. j. vladar, v kteri priporoča vladarjem glavna vodila, ktera zagovarjajo podjarmljenje ljudstva, po kterih se smejo tlačiti pravice in navade ljudstva in ktera vsako sredstvo odobrujejo, če bi ravno bilo najkrvoločnejše, če se le po njem vladarska moč povekša. Po mahiavelizmu sme biti vladar, zvijačast goljuf, prisegi nezvest, prilizaven potuhnjeneec, sme na smrt obsoditi in grozovito vladati kakor hoče, z besedo, sme rabiti vsako mogočo pomočko, če le ž njó svoj namen dosegne.

Semenko: To je res strahovito vodilo!

Ljubomir: Strašno je strašno in zatoraj je tudi ta spis ne samo na Laškem in Francoskem temoč tudi v Nemški mnogo nesreče prinesel, ker so se vladarji in jihovi svetovavci in ministri po njem ravnali. Kralj Miroslov veliki je po tem spisu bil tako razkačen, da je temu nasprotnega spisal, kterege je imenoval „Antimahiavelizem“, kar mu vendar ni odgnalo želje ali pohlepa do osvojitve in tako podvrči pravice moči.

Semenko: Ktera pa je tedaj prava politika?